

досліджень в автоматизованому режимі з проблеми полісемії; формування української термінологічної системи; словотвірної семантики; дослідження лексичної сполучуваності слів.

Література

1. Карпіловська Є. А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. 188 с.
2. Широков В. А. Комп'ютерна лексикографія: монографія. Київ: Наук. думка, 2011. 351 с.
3. Широков В. А., Білоноженко В. М., Бугаков О. В. та ін. Лінгвістичні та технологічні основи тлумачної лексикографії: монографія. Київ: Довіра, 2010. 293 с.

ОНУФРІЙЧУК Ганна

канд. філол. наук, доцент, м. Київ

ОКСАМИТНА Леся

викладач, м. Київ

ВНУТРІШНЯ ФОРМА СТАЛИХ МОВНИХ СПОЛУК

Сучасному мовознавству властиві інтенсивні пошуки теоретичних і практичних основ щодо вивчення фразеологічного складу української мови, який надалі залишається тим багатим мовним матеріалом, до якого повсякчас звертаються дослідники у пошуках глибинних знань про світ, про людину в ньому, про тісний зв'язок фразеологічної одиниці з народними звичаями та повір'ями. Фразеологічні одиниці, унікальні за структурою, виступають засобом збереження цінних відомостей про етнокультуру, вірування, релігію в широкому розумінні, відображають особливості світобачення народу, психології людини, постають способами фіксації знань про дійсність. Зміст мовних одиниць, що базується на мисленні, сприйнятті навколишнього світу, відображається у внутрішній формі. А тому важливим чинником у з'ясуванні семантики сталої мовної одиниці є з'ясування внутрішньої форми, що зараз є актуальним у дослідженнях багатьох науковців. Погоджуємося з думкою дослідників про те, що види фразеологічних одиниць залежать від типу їхньої внутрішньої форми. Так, ідіоми постають на основі переосмисленої ситуації або її фрагмента, позначуваного прототипом фразеологічної одиниці, а внутрішня форма фразеологічних єдностей є «формою багатьох форм» (В. Ужченко, Л. Авксент'єв) і розподіляється між внутрішніми формами компонентів (Л. Ройзензон) [Онуфрійчук: 47]. Внутрішня форма фразеологізму виражає засіб бачення світу носія мови, виступає засобом відображення навколишньої дійсності. За твердженням О. Майбороди, поняття внутрішньої форми дає ключ до розуміння способу поєднання думки зі звуковим комплексом [Майборода: 1]. Внутрішня форма фразеологізму може бути представлена тільки через значення і структуру вільного словосполучення. У свою чергу вільна словосполучка є матеріальною базою фразеологізму, а його внутрішня форма репрезентується через значення і структуру компонентів, зміст і форма яких перебувають у складних

взаємовідносинах. При цьому дослідник доходить висновку, що етимологічні пошуки в царині фразеології просто необхідні, оскільки вони проливають світло на стан внутрішньої форми. Історія ФО, їхнє виникнення і розвиток, формування внутрішньої форми є результатом багатомісячних зусиль людської думки осмислити явища природи, суспільного життя й оволодіти ними. Такі пошуки можуть свідчити про віддалені епохи, від яких не дійшло до нашого часу ніяких інших даних (*«шилом моря не нагрієш», «їсти землю», «збити з пантелику»*). Тільки семантична прозорість складників ФО приходить на допомогу дослідникам у визначенні внутрішньої форми [Майборода: 14].

Більшість науковців значну увагу приділяють ролі мотивованості внутрішньою формою значення мовних одиниць із урахуванням їхньої стратифікації від елементів слова – морфем – до широких синтаксичних перетворень – текстів (В. Виноградов, В. Гак, В. Русанівський, М. Голянич, Т. Кияк та ін.). У науковій літературі поширене розуміння внутрішньої форми як: 1) найближчого етимологічного значення (діахронічний аспект); 2) у синхронії: характеру зв'язку між звуковою оболонкою слова і його початковим змістом (Р. Будагов); 3) внутрішня семантична основа певного значення слова (Л. Новиков); 4) зміст, об'єктивований у матеріальній формі, пов'язаний із актуальним значенням (М. Голянич); 5) виражена словом ознака комунікації (В. Гак, В. Ужченко); 6) образ, уявлення, що асоціюється у свідомості мовця з попереднім значенням і є мотивуючою основою конотації (В. Телія, В. Білоноженко) [Онуфрійчук: 53].

Отже, у фразеологічних одиницях відображена певна система образів, які виступають виразниками світобачення народу, тісно пов'язані з народними звичаями, віруваннями, традиціями та мають певне сакральне значення. Пізнати внутрішню форму таких фразеологічних одиниць іноді надзвичайно складно, оскільки необхідно зануритись у глибину народного світобачення та етнокультури. Напр., *вовча яма, смаленого вовка не бачити, вовк в овечій шкурі, вовче око, вовчий білет, дати куніцу, черв'як точить, на м'яких перинах блохи трусити* [Лексична картотека] тощо.

Література

1. Майборода О. А. Українська фразеологія як джерело народознавства: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2002. 18 с.
2. Лексична картотека Інституту української мови НАН України.
3. Онуфрійчук Г. І. Лінгвокультурний потенціал української етнофразеології: асоціативне поле «ЛЮДИНА В КОЛІ ІНШИХ ІСТОТ»: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2016. 261 с.